

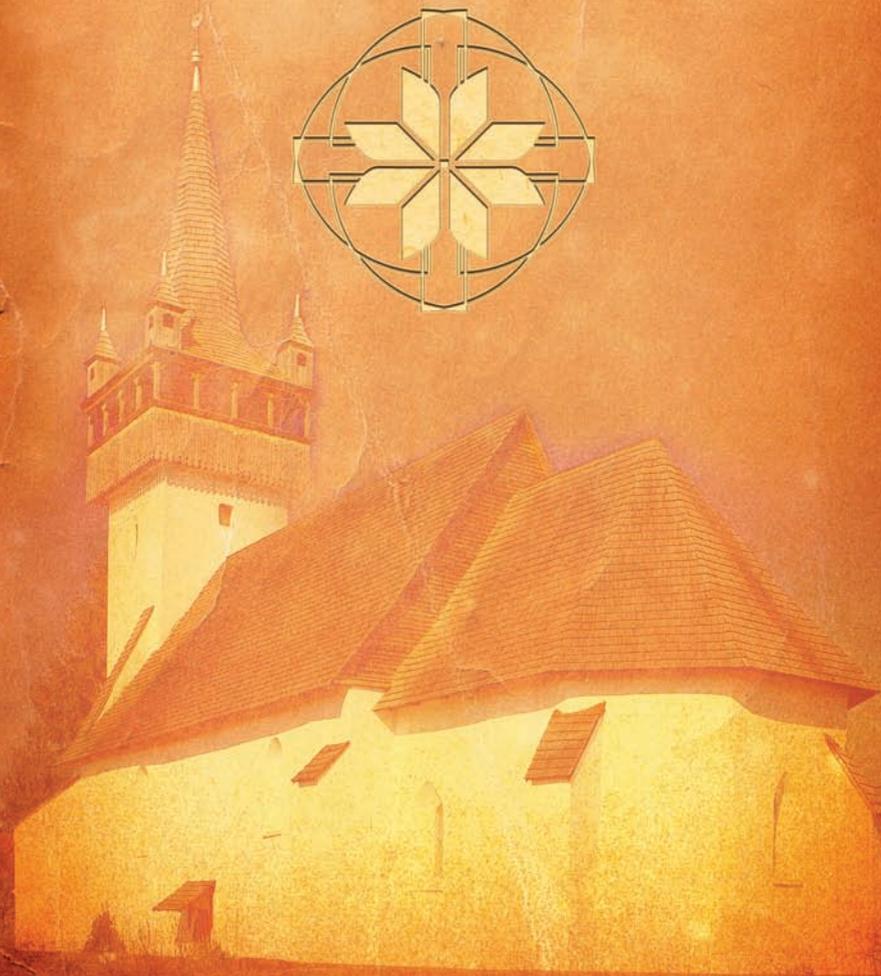
БЕНЕ

Реформатска црква

BENE – *Reformatus templom*

BENE – *The Calvinist Church*

BENE – *Reformierte Kirche*

ЗАКАРПАТСЬКОЮ ШЛЯХАМИ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ ЦЕРКОВ

БЕНЕ

Реформатська церква

Тематичний маршрут під назвою «Шляхами середньовічних церков» був створений з метою докладного ознайомлення зацікавлених з цією винятковою клерикальною та культурною спадщиною Карпатського басейну. Цей тематичний шлях покликаний на представлення церковної спадщини середньовіччя колись єдиного історичного регіону – Північно-східної Угорщини, Закарпаття, а також північної частини Парціуму. Найвнший шлях територіально охоплює область Сабольч-Сатмар-Берег в Угорщині, повіт Сату-Маре у Румунії і Закарпатську область України, в якому переплітаються спільні історичні корені.

Середньовічні церкви Закарпаття являють собою східну межу західного християнства, тут завершується готика і починається край дерев'яних церков та ортодоксія. Бурхлива історія Закарпатського краю відображає також і бурхливе минуле церков. Багато з них було спустошено за часів татарської навали, з прориванням реформації вони одна за одною опинилися у володінні протестантів, значна кількість з них згоріла на кострі визвольної боротьби нової ери, а за радянські часи більшість домів Господніх стали музеями атеїзму. На сьогодні часи та історія утихомирились, і церковна спадщина стала туристичним видовищем. Область Сабольч-Сатмар-Берег є одним із найбагатших на середньовічні церкви краєм Угорщини, тут залишилася така багата ланка церков середніх віків, яка у своєму порозумінні являється унікальною. Церкви малих розмірів Сатмарського та Березького країв, зі зведеними біля них дерев'яними дзвіницями, збереженими до нас середньовічними фресками, розмальованими хорами, орнаментальними кесонними стелями та різьбленими амвонами, відтворюють винятковий настрій середньовічної церковної спадщини. Більша частина середньовічних церков Альфельдського краю стала жертвою татарського нашествия. Однак цей, окутаний водами, край не допускав до себе ворожечє військо, чужу культуру. Таким чином він міг зберегти в своїй незрівнянній помпезності та красі ці маленькі середньовічні церкви, які безсумнівно є родзинками цього краю.

www.temple-tour.eu

<http://www.facebook.com/kozepekoritemplomokutja>

А középkori templomok útja címen született meg az a tematikus útvonal, amely a Kárpát-medencében egyedülálló vallási és kulturális örökséggel szeretné mélyrehatóan megismertetni az érdeklődőket. Ez a tematikus útvonal hivatott bemutatni a valaha egy történelmi régiót alkotó, Északkelet-Magyarország, Kárpátalja, valamint a Partium északi részének középkori egyházi örökségét. Az útvonal területileg a magyarországi Szabolcs-Szatmár-Bereg, a romániai Szatmár és az ukrajnai Kárpátalja megyén halad keresztül, amelyet behálózzák közös történelmi gyökerek. Kárpátalja középkori templomai jelentik a nyugati kereszténység keleti határvonalát, itt ér véget gótika és veszi kezdetét a fa templomok földje és az ortodoxia. A viharos történelmű Kárpátalján viharos múltja volt a templomoknak is. Sokuk elpusztult a tatárjárás után, a reformáció előretörésével sorra a protestánsokhoz kerültek, számos leégett a kora újkor szabadság küzdelmeiben, a szovjet időkben, több esetben Isten házából ateista múzeum lett. Mára az idő, a történelem megnyugodott és az egyházi örökség turista látványossággá vált.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, középkori templomokban Magyarország egyik leggazdagabb vidéke, a középkori templomoknak itt olyan sűrű hálózatuk maradt fent, amely egyedülálló. Szatmár és Bereg középkori egyházi örökségének egyedi hangulatát idézik a kisméretű templomok, a melléjük épített fa harangtoronyok, a gazdagon fennmaradt középkori freskók, a festett karzatok, a díszes kazettás mennyezetek, faragott szőszékek. Az Alföld középkori templomainak nagy része a török dúlások áldozatává vált. Ez a vizek által körbezárt vidék azonban távol tartotta magától a hódító hadakat, az idegen kultúrákat. Így maradhattak fent páratlan gazdagságukban és szépségükben ezek a kis középkori templomok, amelyek ékszerdobozai ennek a vidéknek.

The Route of Medieval Churches is the name of the thematic route designed with the intention of thoroughly familiarising interested tourists with a unique religious and cultural heritage in the Carpathian Basin. This thematic route was created with the purpose of presenting the medieval ecclesiastical heritage of three geographical units, which formed a historical region in the past: Northeast Hungary, Kárpátalja (Subcarpathia) and the northern area of the region called Partium. The route crosses Szabolcs-Szatmár-Bereg county on Hungarian territory, Szatmár/Satu Mare county in Romania and Transcarpathia (Zakarpatska oblast') in Ukraine. A web of common historical roots ties together these three administrative units.

The medieval churches in Kárpátalja (Subcarpathia) represent the eastern frontier of Western Christianity, this is the region where Gothic architecture meets the wooden churches characteristic to the Greek Orthodox denomination. The region itself had a tumultuous history and the past of its churches constitutes no exception with regard to this observation. Many of them had been destroyed during the Mongol Invasion of Europe, the remaining ones were seized one after another by the Calvinists as the Reformation gained ground, a large number burned down during the freedom fights of Early modern history and, in Soviet times, churches were often transformed into museums for atheists. We live now in peaceful times, in a calm period of history - hence, churches became tourists' attractions.

Szabolcs-Szatmár-Bereg county is one of the richest areas in Hungary in what concerns medieval churches. A unique network of medieval churches has been preserved here. The small churches, the wooden belfries standing next to them, the medieval frescoes which still exist in so many places, the painted galleries, the richly decorated coffered ceilings and the carved pulpits evoke the unique atmosphere characteristic to the ecclesiastical heritage of the historical Szatmár and Bereg counties. Unfortunately, the major part of the medieval churches on the Great Hungarian Plain (Alföld) have been devastated by the Ottoman Turks. Nonetheless, the waterways and lakes surrounding this region kept conquering armies and foreign cultures away. In this manner, these tiny medieval churches, real jewels of this area, could have been preserved together with their unparalleled richness and beauty.

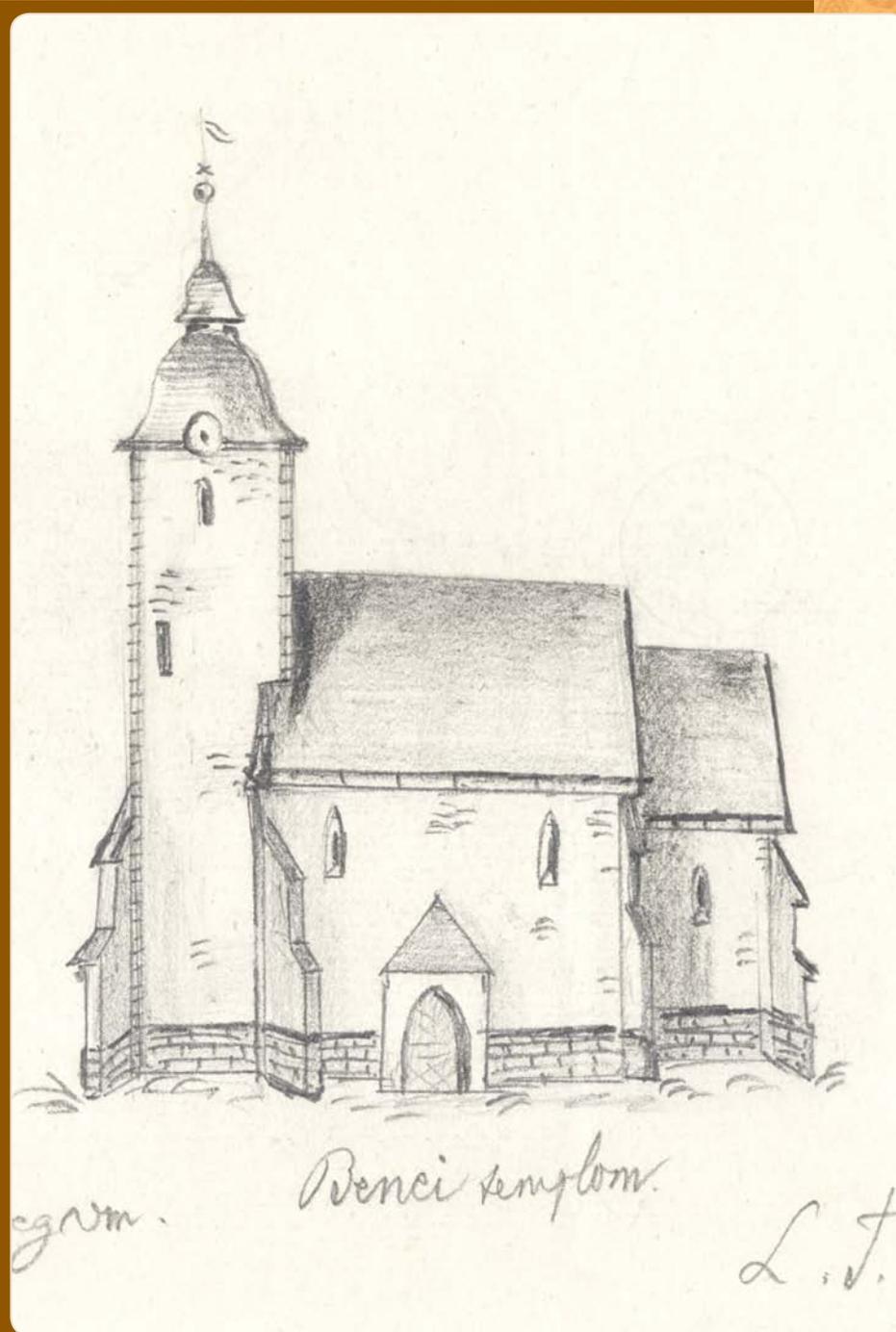
www.temple-tour.eu

<http://www.facebook.com/kozepkoritemplomokutja>

Unter dem Titel **Straße mittelalterlicher Kirchen** wurden eine thematische Tour zusammengestellt, die das einzigartige religiöse und kulturelle Erbe des Karpatenbeckens umfassend vorstellen möchte. Diese thematische Tour führt durch die einst eine zusammenhängende historische Region bildenden Gegenden von Nordostungarn, Transkarpatien sowie den nördlichen Teil von Partium und macht an den schönsten, sakralen Bauten aus dem Mittelalter halt. Die Tour verläuft durch das ungarische Komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg, den rumänischen Kreis Satu Mare und das ukrainische Transkarpatien, ein Landstrich, der durch gemeinsame historische Wurzeln verbunden ist.

Die mittelalterlichen Kirchen von Transkarpatien bedeuten die östliche Grenzlinie des westlich geprägten Christentums, wo die Gotik endet und das Gebiet der Holzkirchen und des orthodoxen Christentums beginnt. In Transkarpatien mit seiner turbulenten Geschichte blieben auch die Kirchen nicht von den Turbulenzen verschont. Viele von ihnen wurden nach dem Tatarensturm zerstört, eine ganze Reihe wurde mit der Ausbreitung der Reformation in protestantische Kirchen umgewandelt, zahlreiche Kirchen brannten in den Freiheitskämpfen der frühen Neuzeit nieder, zu Zeiten der Sowjetmacht wurden mehrere Gotteshäuser als atheistische Museen genutzt. Heute beruhigten sich die Zeiten und das sakrale Erbe wurde zur Touristenattraktion.

Das Komitat Szabolcs-Szatmár-Bereg ist eine der an mittelalterlichen Kirchen reichsten Gegenden in Ungarn, die frühen Kirchen blieben hier in einem so dichten Netz erhalten, das einzigartig ist. Die kleinen Kirchen, die daneben gebauten Glockentürme aus Holz, die vielfach sichtbaren mittelalterlichen Fresken, die bemalten Emporen, die geschmückten Kassettendecken, die geschnitzten Kanzeln beschwören die einzigartige Atmosphäre des mittelalterlichen sakralen Erbes von Szatmár und Bereg herauf. Das von Gewässern umgebene Gebiet hielt die Truppen auf ihren Eroberungszügen und auch fremde Kulturen fern, deshalb konnten die kleinen mittelalterlichen Kirchen in ihrem einzigartigen Reichtum und in ihrer Schönheit erhalten bleiben, die architektonische Kleinodien dieser Gegend sind.

Реформатська церква

Назва села Бене скоріш за все походить від скорочення повного імені Бенедек. Розташована на східній околиці села церква вказує на колишній центр середньовічного поселення. Письмові джерела про час будівництва церкви нам невідомі. Бене в свій час був невеликим за розмірами центром зосередження населення округи: у період середньовіччя одна частина села, в якій мешкали кріпаки, входила до Квасова (Kovácszó), а другу, меншу частину, склали дворянські маєтки. У 1567 році татари спалили село, багатьох селян забрали з собою. Поселення майже обезлюдніло, сорок сім осель було повністю знищено, залишилося лише п'ять.

Церква спроектована таким чином, що до зверненої до сходу апсиди з внутрішньою шириною 6 м, яка закінчується трьома гранями восьмигранника, примикає прямокутна нава (8,05 м × 16,30 м), а також триярусна фронтонна дзвіниця, зміцнена контрфорсами. До північної стіни апсиди колись примикала і ризниця, яку знесли після того, як церква перейшла до послідовників реформатської віри.

Долішня частина вежі-дзвіниці має форму багатокутника, західна і південна стіни його верхнього ярусу прорізані стрілочастими вікнами, а північну стіну прикрашає витесане із суцільного каменю кругле вікно у вигляді чотирихлисника. На східному і південному боках апсиди знаходиться по одному вікні зі стрілочастим завершенням. Нава освітлюється прорізними на її південній стіні двома невеликими за розмірами стрілочастими вікнами, які колись були дводільними і були заповнені масверками. Кам'яні переплети вікон у 1906 році були демонтовані, а обрамлення поштукатурені. Можна припустити, що масверки, які колись заповнювали трикутники арок, знизу мали циркульне завершення. Такі готичні вікна прийнято датувати серединою XIV століття.

Два середньовічних портали – південний і західний – також мають стрілочасте завершення. До деталей епохи середньовіччя слід віднести також невеликий за розмірами пастофорій. Застосовані в споруді архітектурні рішення були характерними для першої третини XIV та кінця XV століття. Проте дзвіниця, швидше за все, була споруджена в більш пізні часи.

Доволі цілісну картину створюють віконні та дверні прорізи нави та апсиди зі своїми стрілочастими формами та кам'яними обрамленнями. Звідси слідує, що ці частини церковної будівлі були споруджені одночасно у другій половині

XIV століття. До доби середньовіччя можна віднести і розпис образів на стінах, який був нанесений до того, як церква стала реформатською. Згідно описів, зроблених під час досліджень церкви в XIX столітті, на поверхні північної стіни триумфальної арки була зображена Діва Марія з мертвим Ісусом на колінах. Остання реконструкція храму була зумовлена руйнівними паводками 2001-2004 років. Роботи проводились під патронатом Фонду імені Ласло Телекі. В рамках реконструкції церква та вежа-дзвіниця отримали нове покриття. Керуючий реставрацією архітектор прийняв рішення про зведення шпиль з чотирма фіалами, галереєю і балюстрадою. Така форма шпилью безперечно набагато більше гармоніювала із загалом готичним стилем споруди.

BENE Református templom

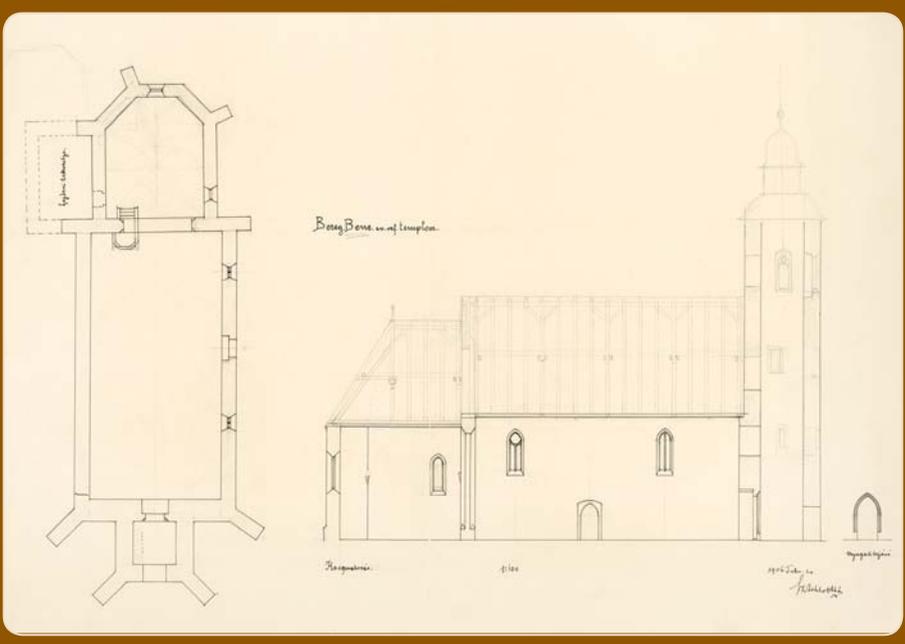

A település neve a Benedek személynévből rövidülhetett. A falu keleti végében található templom kijelöli a középkori település egykori súlypontját. A templom építésének idejéről írott forrást nem ismerünk. Bene kisebb regionális központ volt, egy része a szomszédos Kovászó váruradalomhoz tartozott, kisebb részét nemesi birtokok alkották. 1567-ben felégették a tatárok, lakóinak nagyobb részét elhurcolták. Negyvenhét telek vált lakatlanná, s csupán öt ház maradt.

A keletelt templom a nyolcszög három oldalával záródó, 6 méter belső szélességű szentélyéhez szélesebb, 8 x 16 méter belméretű, téglalap alaprajzú hajó és támpillérekkel erősített, háromszintes homlokzati torony csatlakozik. A szentély északi falához egykor sekrestye is csatlakozott, amelyet a vallásváltás után lebontottak. A torony alsó oldalai egyenes záródásúak, a legfelső szint nyugati és déli ablakai csúcsívesek, az északi körablak négykaréjos, egy tömbből faragott. A szentély keleti és déli oldalain egy-egy csúcsívben záródó ablak található. A hajó déli oldalán két nem sokkal nagyobb méretű és ugyancsak csúcsíves, ám egykor kétszattatú és mérműves ablakok láthatók. Az ablakok kőszerkezeteit 1906-ban részben visszabontották, bélletköveit elvokálták. Az egykor az ívháromszögben lévő mérmű alulról talán körívvel zárult, az ilyen gótikus ablakokat leginkább a XIV. század derekára keltezhetjük.

A két középkori kapu – a déli és a nyugati – csúcsívvel záródik. Középkori részlet lehet még a szentségtartó fülke. A templom műrészletei szokásosak voltak a XIV. század első harmadától a XV. század végéig. A torony valószínűleg később, a templom elkészülte után épülhetett. A templom csúcsíves záródású nyílásai és a kőkeretek egységes képet mutatnak, ezek alapján a hajó és a szentély építése a XIV. század második felére tehető. A templom reformáció előtti képéhez hozzátartozott annak belső, figurális kifestése is. A XIX. századi leírások szerint a diadalív északi falán Mária látható, ölében Krisztus holttestével.

A templom legutóbbi megújítását a 1998 és 2001 között többször pusztító árvizek kényszerítették ki. A munkálatokat a Teleki László Alapítvány támogatta. A templomra és a toronyra is új tető került. Az építész galériás, mellvédes, négy fiatornyos sisakot tervezett. A sisakforma jól harmonizál az épületet meghatározó gótika vonalvezetésével.

BENE

The Calvinist Church

The name of the settlement is probably an abbreviation of the name Benedek (Benedict). The church located at the eastern end of the village shows where the centre of the medieval settlement was. No written sources mention the period when this place of worship was built. Bene was a smaller regional centre: one part of the settlement belonged to the castle estate of Kovászó/Kvasove, the remaining parts were smaller estates owned by noblemen. The Crimean Tatars set the village on fire in 1567 and dragged the majority of the population away. Forty-seven plots of land remained uninhabited and only five houses were standing after the event.

The sanctuary of this oriented church is 6 metres wide on the inside and is enclosed by three sides of an octagon. It is connected to the nave having a rectangular base, which is 16 metres long and 8 metres wide on the inside. A three-storey tower reinforced by buttresses and located on the side of the nave's frontispiece also belongs to the church. A sacristy connected to the northern wall of the sanctuary also existed earlier, but it was demolished after the Reformation. The lower sides of the tower end in straight lines. The western and southern windows of the highest level are spanned by lancet arches, while the northern rose window is a quatrefoil window carved from a single piece of rock. On both the eastern and the southern wall of the sanctuary, there is a lancet window.

Two other lancet windows, slightly greater in size than the previous ones, can be seen on the nave's southern side. Initially, these were subdivided into two and decorated with traceries. The stone structures forming the windows were torn down in 1906 and the stones composing the archivolt covered by plaster. The lower end of the tracery decoration located earlier in the gable was probably an arc. Such types of Gothic windows were built primarily in the mid-14th century.

On the southern and northern sides of the church, there are two medieval gates spanned by lancet arches. The tabernacle, which contains the sacrament, stems also probably from the Middle Ages. The architectural elements of the church were quite common from the 1330s roughly to the end of the 15th century. Its tower was built most probably later, after the church's completion. The openings spanned by lancet arches and the frames carved of stone make up a unitary outlook. Hence, both the nave and the sanctuary must have been built in the second half of the 14th century.

Before the Reformation, the church was embellished on the inside by figural paintings. According to descriptions stemming from the 19th century, the northern

wall of the chancel arch was decorated with an image of the Holy Mary holding the dead body of Christ in her arms. The last restoration of the church followed a series of devastating floods that occurred between 1998 and 2001. The Teleki László Foundation financed the works. Both, the church and the tower received a new roof. The architect designed a spire with gallery, balustrade and four pinnacles. The form chosen for the pinnacle harmonises well with the Gothic style determining the entire architecture of the building.

BENE Reformierte Kirche

Der Name der Gemeinde ist vermutlich eine Verkürzung des Namens Benedikt. Die am östlichen Ende des Dorfes befindliche Kirche markiert das einstige Zentrum der mittelalterlichen Gemeinde. Eine schriftliche Quelle aus der Zeit der Errichtung der Kirche ist nicht bekannt. Bene war ein kleines regionales Zentrum, ein Teil gehörte zu der benachbarten Burgherrschaft Kovászó, einen kleineren Teil bildeten Lehensgüter. Im Jahr 1567 wurde der Ort von den Tataren niedergebrannt, der größte Teil der Einwohner wurde verschleppt. 47 Häuser waren danach unbewohnbar und nur 5 Häuser blieben erhalten.

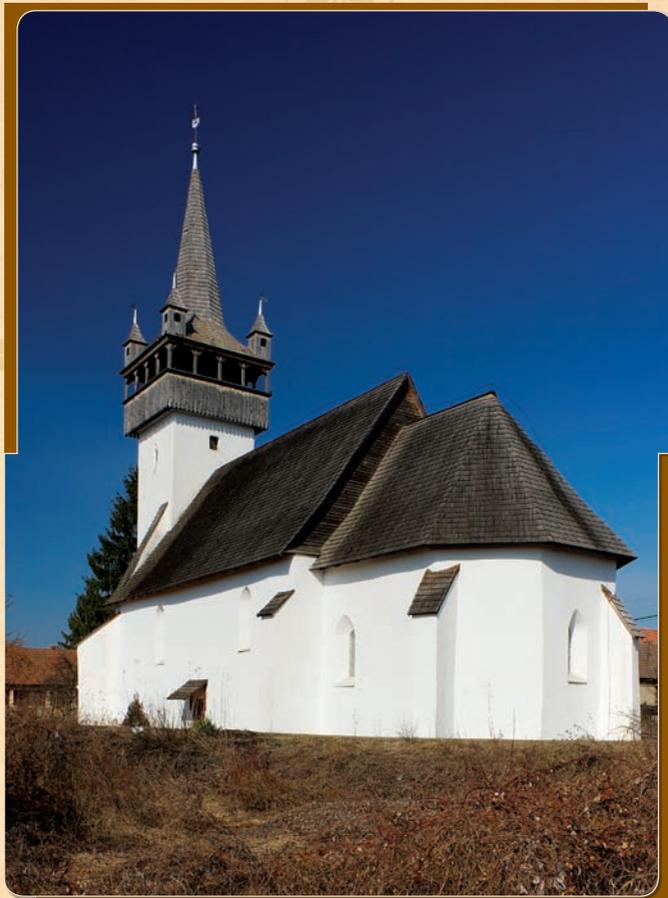
Die nach Osten ausgerichtete Kirche ist mit den rechteckigen Innenraumabmessungen von 8 x 16 Metern breiter als der mit drei Seiten das Oktaeder abschließende, 6 Meter breite Chor, an der Stirnwand der Kirche schließt sich ein mit Stützfeilern verstärkter dreigeschossiger Turm an. An der Nordwand des Chors befand sich einst eine Sakristei, die nach der Reformation abgerissen wurde. Die unteren Seiten des Turmes schließen gerade ab, die nach Westen und Süden ausgerichteten Fenster in dem obersten Geschoss sind Spitzbogenfenster, die nördliche Rosette ist viergeteilt und aus einem Block gehauen. An der östlichen und südlichen Seite des Chors befindet sich jeweils ein Spitzbogenfenster.

An der südlichen Seite des Schiffs sind ebenfalls nicht wesentlich größere und auch in Spitzbogen endende Fenster zu finden, die einst zweigeteilte Maßwerkfenster waren. Die Steinkonstruktion der Fenster wurde 1906 teilweise herausgenommen und die Futtersteine wurden verputzt. Das früher in einem gebogenen Winkel befindliche Maßwerk schloss unten vielleicht mit einem Bogen ab, solche gotischen Fenster werden in der Regel auf die Mitte des 14. Jahrhunderts datiert.

Die zwei mittelalterlichen Portale enden mit – einem südlichen und einem westlichen – Spitzbogen. Ein aus dem Mittelalter erhaltenes Detail kann auch die Nische der Monstranz sein. Die Schmuckelemente der Kirche verweisen auf die Zeit vom ersten Drittel des 14. Jahrhunderts bis Ende des 15. Jahrhunderts. Der Turm wurde wahrscheinlich später nach der Fertigstellung der Kirche gebaut. Die Spitzbogenfenster und Rosetten der Kirche zeigen ein einheitliches Bild, aufgrund dessen wird angenommen, dass das Schiff und der Chor der Kirche in der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts errichtet wurden. Zum Bild vor der Reformation gehörte auch die figurale Bemalung des Innenraums. Laut Beschreibungen aus dem 19. Jahrhundert ist an der Nordwand des Triumphbogens Maria mit dem Leichnam von Jesus Christus in ihrem Schoß abgebildet. Die letzte Restaurierung der Kirche

zwischen 1998 und 2001 wurde infolge mehrerer verheerender Hochwasser nötig. Diese Arbeiten unterstützte die László-Teleki-Stiftung. Die Kirche und auch der Turm erhielten ein neues Dach. Der Architekt entwarf eine haubenförmige Turmspitze mit Galerie, Brüstung und vier Nebentürmen. Die Haubenform des Turms harmoniert gut mit der vorherrschenden gotischen Linienführung des Kirchengebäudes.

* A brossura Káldi Gyula leírása alapján készült

Партнерство без кордонів

Це видання було підготовлено за сприянням Європейського Союзу. Зміст публікації є предметом відповідальності Неприбуткового ТзОВ «Агентство територіального розвитку та екологічного господарювання області Сабольч-Сатмар-Берег» та Закарпатської обласної ради, і жодним чином не може розглядатися як відображення точки зору Європейського Союзу.

Проект під назвою „Tourist route to the common religious and cultural heritages” здійснюється (вався) в рамках Програми прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013 (www.huskroua-cbc.net), і співфінансується Європейським Союзом через Європейський інструмент сусідства та партнерства. Загальна мета програми полягає у посиленні та поглибленні співробітництва між Закарпатською, Івано-Франківською та Чернівецькою областями України і прийнятими та додатковими регіонами Угорщини, Румунії та Словаччини в екологічно-, соціально- та економічно-сталій спосіб.

Європейський Союз складається з 27 країн-членів, які вирішили поступово об'єднати свої знання, ресурси та долі. Разом, за 50 років розширення, вони створили зону стабільності, демократії та сталого розвитку, зберігши культурні відмінності, виявляючи толерантність і гарантуючи свободу особистості. Європейський союз готовий розділяти свої досягнення та цінності з країнами і народами за межами його кордонів. Європейська Комісія є виконавчим органом ЄС.

Програму прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна буде реалізовано протягом 2007-2013 рр. на зовнішніх кордонах цільових країн-членів ЄС та України. Європейський інструмент сусідства та партнерства підтримує транскордонну співпрацю на зовнішніх кордонах ЄС. Загальна мета програми полягає у посиленні та поглибленні співробітництва між Закарпатською, Івано-Франківською та Чернівецькою областями України прийнятими та додатковими регіонами Угорщини, Румунії та Словаччини у екологічно-, соціально- та економічно-сталій спосіб. Спільним Органом Управління Програми є Національне агентство розвитку Угорщини. Веб-сайт Програми www.huskroua-cbc.net

Програма фінансована з фондів
Європейського Союзу

Програма прикордонного співробітництва ЄІСП
Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна